

Wrocław, dnia 5 stycznia 2024 r.

Prof. dr hab. Łukasz Błaszczak
Zakład Postępowania Cywilnego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Recenzja
rozprawy doktorskiej Pani magister Joanny Pawlas pt. „Wnioskodawca w postępowaniu wieczystoksięgowym”, Warszawa 2023 (Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Prawa i Administracji)

I. Wprowadzenie

Podstawą do sporządzenia recenzji w przewodzie doktorskim jest Uchwała nr 88/2023 z dnia 27 czerwca 2023 r. Rady Naukowej Instytutu Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach powołująca moją osobę w charakterze recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania Pani magister Joannie Pawlas stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

Przedmiotowa ocena została dokonana w oparciu o kryteria wskazane w art. 187 ust. 1 i 2 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018, poz. 1668 z późn. zm.) (dalej jako: PSZWiN). Zgodnie ze wskazaną regulacją rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej (art. 187 ust. 1 PSZWiN). W myśl z kolei art. 187 ust. 2 USZWiN przedmiotem rozprawy doktorskiej powinno być oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne (art. 187 ust. 2 USZWiN). Z powyższego wynika, że rozprawa doktorska, po pierwsze powinna prezentować i odzwierciedlać ogólną wiedzę teoretyczną samego kandydata do stopnia, a po drugie w analizowanym przypadku powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej.

W związku z powyższym konieczne staje się ustalenie czy wskazane kryteria zostały spełnione w odniesieniu do przygotowanej przez Panią magister Joannę Pawlas dysertacji.

II. Wybór tematu rozprawy doktorskiej

Na wstępie należy podnieść, że Pani mgr Joanna Pawlas niewątpliwie prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną z zakresu postępowania cywilnego jako kandydatka do stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne. Wniosek ten można wyprowadzić na podstawie treści rozprawy doktorskiej.

Odnosząc się do rozprawy doktorskiej, na wstępie należy podkreślić, że Pani mgr Joanna Pawlas podjęła w niej problematykę dość skomplikowaną związaną z postępowaniem wieczystoksięgowym z perspektywy wnioskodawcy. Przedmiotem bowiem badań podjętych w dysertacji jest sytuacja prawna wnioskodawcy w postępowaniu wieczystoksięgowym, a w szczególności uprawnienie do złożenia wniosku o wpis w księdze wieczystej. Księgi wieczyste są instrumentem zwiększającym bezpieczeństwo obrotu w dziedzinie nieruchomości.

Tytuł przygotowanej rozprawy, tj. „Wnioskodawca w postępowaniu wieczystoksięgowym” sugeruje, że mamy do czynienia z zagadnieniem istotnym nie tylko z punktu widzenia teoretycznego, ale i również praktycznego. O ile na chwilę obecną można zetknąć się wieloma różnymi pracami na temat postępowania wieczystoksięgowego, o tyle do tej pory nikt jeszcze nie zgłębił w szerszym (monograficznym) zakresie tematyki wnioskodawcy w postępowaniu wieczystoksięgowym. Ustalenie podmiotów uprawnionych do złożenia wniosku o wpis w księdze wieczystej oraz omówienie zakresu tego uprawnienia jest istotne zarówno w przypadku stosowania prawa, jak i w aspekcie teoretycznym.

Nie ulega wątpliwości, że problematyka ta wykazuje duży potencjał do prowadzenia badań naukowych, a w konsekwencji także do wyprowadzenia określonych wniosków (postulatów, założeń). Uczynienie przedmiotem rozważań zagadnienia sytuacji prawnej wnioskodawcy w postępowaniu wieczystoksięgowym uznać należy za właściwy kierunek, który może być podstawą do opracowania rozprawy doktorskiej. Wszystko jednak zależy od ujęcia samego tematu, autorskiego podejścia do zagadnienia oraz zestawienia go z zagadnieniami teoretycznymi, które niewątpliwie się tu pojawiają, a przynajmniej powinny zostać dostrzeżone przez Autorkę rozprawy doktorskiej. Pomimo, że temat wiąże się w sposób ścisły z praktycznym do niego podejściem, to jednak uwzględniając standardy rozpraw doktorskich, powinien on zostać mocno osadzony w rozważaniach teoretycznych, a nie w rozważaniach o charakterze komentatorskim. W przypadku pracy doktorskiej Pani magister Joanny Pawlas należy zauważyć, że obie formuły zostały zastosowane, tzn. z jednej

strony Autorka bardzo mocno osadziła temat w rozważaniach teoretycznych, a z drugiej znów strony poczyniła liczne bardzo wartościowe uwagi praktyczne. Trudno się temu dziwić, ponieważ przy tak zaprezentowanym temacie, rozważania teoretyczne siłą rzeczy musiały zostać wkomponowane w uwagi typowo praktyczne. Element praktyczny jest oczywiście cenny w rozprawach doktorskich jako dodatek wyjaśniający zastosowanie praktyczne danej instytucji tyle, że nie może on być kwintesencją samej pracy. Na szczęście w pracy doktorskiej przedstawionej do recenzji zarówno rozważania teoretyczne, jak i praktyczne są poczynione we właściwej proporcji. W tym zakresie nie mam żadnych zastrzeżeń, ponieważ proporcja ta jest właściwie dobrana do poszczególnych rozdziałów. Zresztą trudno sobie wyobrazić, aby temat wybrany przez Panią magister osadzał się tylko i wyłącznie w rozważaniach teoretycznych, bez wskazywania na liczne praktyczne aspekty. W przypadku nauki prawa procesowego cywilnego (ale i nie tylko) wszelkie rozważania mają służyć nie tylko teorii, ale i praktyce. I tak też jest w przypadku pracy Pani magister Joanny Pawlas. Nauka może dużo czerpać z przeprowadzonych przez nią rozważań na temat roli i pozycji wnioskodawcy w postępowaniu wieczystoksięgowym, a od strony praktycznej może się ona okazać wartościowym materiałem w pracy dla tych wszystkich, którzy zajmują się księgami wieczystymi.

III. Metody badawcze zastosowane w rozprawie doktorskiej

W pracy zastosowano kilka metod badawczych. Autorka posłużyła się głównie metodą formalno-dogmatyczną, która sprowadzała się do analizy tekstu prawnego, określenia obowiązujących norm prawnych i ich treści. Metoda ta posłużyła normatywnemu zrekonstruowaniu aktualnego stanu opisywanych regulacji prawnych dotyczących uprawnienia do złożenia wniosku o wpis w księdze wieczystej. W pracy wykorzystano także metodę empiryczną (badanie orzecznictwa), metodę prawnoporównawczą, metodę historyczną oraz metodę leksykalną.

Metoda empiryczna pozwoliła zbadać dotychczasowe tendencje obowiązujące w judykaturze, jak i również umożliwiła odniesienie się do przedstawionych poglądów zaprezentowanych w doktrynie.

Metoda prawnoporównawcza dała sposobność przeprowadzenia badań na tle wybranych systemów prawnych. Autorka omówiła system obowiązujący w Niemczech, Austrii, Szwajcarii, Czechach, na Słowacji, czy też na Węgrzech. Specyfika postępowania wieczystoksięgowego sprawia, że w poszczególnych państwach przepisy regulujące to

zagadnienie mogą mieć wysoce odmienny charakter i przynależeć do różnych gałęzi prawa (od postępowania cywilnego do postępowania administracyjnego). Zastosowanie tej metody pozwala jedynie na wstępną prezentację obowiązujących systemów dotyczących ksiąg wieczystych i w istocie nie wnosi za dużo do samej dysertacji.

Metoda historyczna umożliwiło ustalenie aktualnego stanu prawnego z uwzględnieniem analizy brzmienia i znaczenia przepisów prawnych obowiązujących w przeszłości. Analizie krytycznej towarzyszyło stosowanie analizy lingwistycznej tekstu prawnego oraz posłużenie się metodą leksykalną umożliwiającą sięgnięcie do wykładni językowej.

Zastosowane w pracy metody okazały się przydatne i pomocne w ramach rozważań poczynionych w dysertacji. Kompleksowe podejście do zaprezentowanego tematu wymagało skorzystania ze wskazanych metod i w pełni je uzasadniało.

III. Struktura rozprawy doktorskiej, język pracy, warsztat naukowy, cele i tezy badawcze

Jeżeli chodzi o strukturę pracy doktorskiej, to została ona podzielona na dziewięć rozdziałów. Rozprawa doktorska jest dość obszerna, liczy łącznie 399 stron. Wszystko to poprzedza „Wstęp”, w którym Autorka sformułowała cele badawcze, a kończy podsumowanie „Zakończenie”, w którym Autorka podsumowała dotychczasowe rozważania przeprowadzone w zakresie przyjętego w dysertacji tematu.

Recenzowana rozprawa doktorska została napisana co do zasady dobrą polszczyzną. Wywód jest klarowny, ale także zrozumiały i dla praktyka niebudzący żadnych wątpliwości. Konstrukcja zdań jest właściwa i przyjęty styl również nie budzi zastrzeżeń. Doktorantka potrafi w sposób jasny i przejrzysty prezentować swoje stanowisko. Wnioski wyprowadzone w rozprawie doktorskiej są zrozumiałe i nie budzą zastrzeżeń.

Odnosząc się z kolei do warsztatu naukowego należy podnieść, iż Autorka wykorzystwała znaczną ilość prac z zakresu postępowania cywilnego ze szczególnym uwzględnieniem postępowania nieprocesowego. Jednocześnie w określonych obszarach tematycznych Pani magister skorzystała z opracowań w języku niemieckim odnoszących się przede wszystkim do teorii procesu, ale także do postępowania wieczystoksięgowego w obcych systemach prawnych. Warsztat naukowy można uznać za kompletny z tym, że brakuje m.in. nawiązania do prac: W. Werhanowski, Znaczenie interesu prawnego w procesie cywilnym, Lwów 1908 (przy interesie prawnym); Ł. Błaszczak, "Stan sprawy w toku" a "zawisłość sprawy"

w świetle przepisów Kodeksu postępowania cywilnego (na przykładzie postępowania rozpoznawczego). Wybrane zagadnienia (w:) Kodeks postępowania cywilnego z perspektywy pięćdziesięciolecia jego obowiązywania: doświadczenia i perspektywy, Sopot 2016 (przy wszczęciu postępowania i omawianiu stanu sprawy w toku); S. Frydman, E. Drapkin, *Domniemania prawne* (w:) *Ogólna nauka i prawie. Studia*, red. B. Wróblewski, tom II, Wilno 1938; E. Waśkowski, *Teoria wykładni prawa cywilnego. Metodologia dogmatyki cywilistycznej w zarysie*, Warszawa 1936 (przy domniemaniach i fikcjach prawnych); Ł. Błaszczak, *Charakter prawny zrzeczenia się roszczenia w procesie cywilnym*, Wrocław 2017 (przy cofnięciu wniosku); Ł. Błaszczak, *Pozycja procesowa prokuratora i Rzecznika Praw Obywatelskich w postępowaniu nieprocesowym w sprawach z zakresu prawa rzeczowego : (wybrane zagadnienia)*, (w:) *Współczesne problemy prawa prywatnego : księga pamiątkowa ku czci Profesora Edwarda Gniewka*, red. Jacek Gołaczyński, Piotr Machnikowski, Natalia Adamczyk, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2010 (przy legitymacji).

Warto także wspomnieć, że Autorka poddała analizie orzecznictwo Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego oraz sądów powszechnych. Nie mam w tym zakresie żadnych zastrzeżeń.

Praca ma trzy główne cele badawcze. Pierwszym celem jest ustalenie podmiotów, które są uprawnione do złożenia wniosku o wpis w księdze wieczystej. Zagadnienie to wymaga w pierwszej kolejności omówienia pojęcia „wnioskodawcy” w kontekście przepisów regulujących postępowanie wieczystoksięgowe. Za drugi cel przyjęto określenie zakresu uprawnienia przysługującego każdemu z podmiotów występujących jako wnioskodawca w postępowaniu wieczystoksięgowym. Zagadnienie to wymaga wyjaśnienia czy każdy z podmiotów działających jako uprawniony wnioskodawca może złożyć takie same wnioski, w takim samym zakresie, czy też zakres uprawnienia do wniesienia wniosku o wpis jest różny w odniesieniu do każdego z podmiotów występujących jako wnioskodawca. Trzecim celem jest omówienie zależności pomiędzy uprawnieniem do wystąpienia z wnioskiem o wpis w księdze wieczystej a interesem prawnym przysługującym wnioskodawcy, w szczególności wskazanie czy powyżej przytoczone uprawnienie wynika z posiadanego interesu prawnego, czy też istnieje niezależnie od niego.

Pani magister na wstępie swojej rozprawy doktorskiej postawiła dość istotne tezy, które następnie dowodziła. Przede wszystkim uznała, że wnioskodawcą w postępowaniu wieczystoksięgowym jest każdy podmiot występujący z wnioskiem o wpis w księdze wieczystej, a przy tym istnienie uprawnienia do złożenia takiego wniosku pozostaje bez

znaczenia w kontekście oceny czy dany podmiot występuje w roli wnioskodawcy. Ponadto przyjęła, że nie wszystkie podmioty uprawnione do złożenia wniosku o wpis w księdze wieczystej występują w postępowaniu wieczystoksięgowym w charakterze wnioskodawcy. Uprawnienie do złożenia wniosku o wpis w księdze wieczystej przyznano podmiotom, które posiadają interes prawny w sprawie.

Tezy te mają kluczowe znaczenie dla praktyki i uznać należy je za niezwykle istotne dla praktyki sądowej.

W warstwie praktycznej Autorka wykazuje dużą znajomość przepisów i poszczególnych regulacji. W sposób właściwy zestawia je i wyprowadza określone wnioski. Praca doktorska, co prawda, nie jest komentarzem co do praktycznego zastosowania poszczególnych instytucji, lecz powinna charakteryzować się oryginalnym podejściem do danej kwestii. I tak też się stało w przypadku recenzowanej rozprawy. Poza wątkami czysto praktycznymi, wiele miejsca zajmuje analiza teoretyczna związana z różnymi kwestiami powiązanych czy to w sposób pośredni, czy bezpośredni z samym postępowaniem wieczystoksięgowym.

IV. Treść pracy i wnioski rozprawy

Odnosząc się już do samej treści rozprawy doktorskiej, to chciałbym zwrócić uwagę jedynie na te kwestie, które - moim zdaniem - powinny znaleźć się w rozprawie, a zostały pominięte oraz te, które - z mojego punktu widzenia - są co najmniej kontrowersyjne lub z pewnych względów zbędne. Odniosę się również do tych zagadnień, które w opinii recenzenta zostały zmarginalizowane i to w znacznym stopniu.

W rozdziale I zatytułowanym „*Księgi wieczyste-pojęcie i funkcja*” zwrócono uwagę na kwestię ksiąg wieczystych w polskim porządku prawnym z jednoczesnym zasygnalizowaniem tej instytucji w wybranych systemach państw obcych. Jak sama Autorka wskazała, istota postępowania wieczystoksięgowego zmierza do dokonania wpisu w księdze wieczystej, która z kolei prowadzona jest w celu ujawnienia stanu prawnego nieruchomości. W rozdziale pierwszym omówiono pojęcie nieruchomości oraz stanu prawnego nieruchomości z uwzględnieniem obowiązujących w tym zakresie poglądów przedstawicieli doktryny. Analizując treść rozdziału można się zastanawiać czy uzasadnione było w tak szerokim zakresie omówianie problematyki ksiąg wieczystych. Rozdział ten jest zbyt obszerny, liczy bowiem ponad czterdzieści pięć stron.

Rozdział II zatytułowany „Zasady postępowania wieczystoksięgowego” obejmuje analizę podstawowych zasad postępowania. Przedstawione zasady zostały zaprezentowane zgodnie z koncepcją Autorki, która uznała za konieczne przedstawienie wybranych zasad, znajdujących odzwierciedlenie w postępowaniu wieczystoksięgowym. Zwrócono uwagę na umiejscowienie przepisów, które regulują to postępowanie wraz z omówieniem istniejących zależności pomiędzy przepisami postępowania wieczystoksięgowego a przepisami postępowania cywilnego. Jednocześnie w ramach wspomnianego rozdziału omówiono zagadnienie orzeczeń w postępowaniu wieczystoksięgowym oraz niejednoznaczność pojęcia „wpis w księdze wieczystej”, które w zależności od kontekstu wypowiedzi, może odnosić się do orzeczeń, ale również do jakiegokolwiek informacji zamieszczonej w księdze wieczystej. Rozdział ten został co do zasady gruntownie przygotowany, aczkolwiek uważam, że znacznie bardziej powinna być rozwinięta problematyka ochrony interesu publicznego oraz interesu prywatnego (str. 53). Podobną uwagę należałoby zgłosić co do kwestii domniemań prawnych, które są analizowane przez Autorkę na str. 79 i n. W tym wypadku zebrana literatura ma znaczenie jedynie podstawowe i nie obejmuje najważniejszych pozycji dotyczących domniemań prawnych. Przy okazji można zastanowić się czy w ogóle mamy do czynienia z domniemaniami niewzruszalnymi, czy taka konstrukcja powinna występować i czy przypadkiem domniemania prawne niewzruszalne nie są fikcjami prawnymi. Warto byłoby kilka zdań dopisać na temat istoty fikcji prawnych i różnicy jaka występuje pomiędzy domniemaniami prawnymi a fikcjami prawnymi szczególnie, że w doktrynie badane jest to zagadnienie. Jest to oczywiście sugestia, która można rozważyć, jeżeli w przyszłości Autorka pracy doktorskiej zdecydowałaby się opublikować rozprawę. Na tej samej zasadzie należy podejść do kwestii powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej i analizowanego przy tej okazji powództwa z art. 189 k.p.c. (str. 106 i n.). Zagadnienie to warto rozpisać pod kątem natury powództwa z art. 10 u.k.w.h. oraz w szerszym zakresie omówić relację pomiędzy tym środkiem ochrony prawnej a powództwem o ustalenie z art. 189 k.p.c. W praktyce zagadnienie to wywołuje pewne wątpliwości. Stąd też zachodzi potrzeba jego rozwinięcia.

Rozdział III zatytułowany „Wnioskodawca. Podmioty uprawnione do wniesienia wniosku o wpis księdze wieczystej” poświęcony został opisaniu sytuacji prawnej wnioskodawcy w postępowaniu wieczystoksięgowym z uwzględnieniem przysługującego mu interesu prawnego. Przy okazji też omówiono pojęcie interesu prawnego w postępowaniu rozpoznawczym i w postępowaniu nieprocesowym. Rozważania te nie są jednak pełne i mają

w gruncie rzeczy charakter sprawozdawczy. Warto byłoby przed publikacją rozprawy doktorskiej jeszcze bardziej rozwinąć zagadnienie interesu prawnego.

Rozdział IV zatytułowany „Podmioty uprawnione do wystąpienia z wnioskiem o wpis w księdze wieczystej wymienione w przepisie art. 626² § 5 k.p.c.” skupia uwagę na opisie podmiotów, które występują we wskazanej regulacji. Są nimi: właściciel nieruchomości wraz z uwzględnieniem współwłaściciela, użytkownik wieczysty, osoba, na rzecz której wpis ma nastąpić oraz wierzyciel. Za szczególnie interesujące uznaję uwagi Pani magister na temat ograniczenia w zakresie uprawnienia do złożenia wniosku o wpis w stosunku do niektórych podmiotów, mimo że w przepisach prawnych ograniczenie takie nie zostało wprowadzone.

Rozdział V zatytułowany „Podmioty uprawnione do wystąpienia z wnioskiem o wpis w księdze wieczystej niewymienione w art. 626² § 5 k.p.c.” skupia uwagę na podmiotach uprawnionych do złożenia skutecznego wniosku o wpis w księdze wieczystej, które nie zostały wprost wyliczone w przepisie art. 626² § 5 k.p.c. lub których uprawnienie do wniesienia wniosku o wpis wynika z innych aktów prawnych niż kodeks postępowania cywilnego. Nie mam zastrzeżeń, gdy chodzi o treść tego rozdziału.

Rozdział VI zatytułowany „Uczestnik a wnioskodawca w postępowaniu wieczystoksięgowym” omawia zasadę uczestnictwa w postępowaniu nieprocesowym oraz relację pomiędzy statusem uczestnika i wnioskodawcy w postępowaniu wieczystoksięgowym. Autorka rozprawy doktorskiej prowadzi rozważania na temat tego czy wnioskodawca postępowania wieczystoksięgowego jest jednocześnie uczestnikiem tego postępowania, czy też obejmuje odrębną rolę. Uwagi poczynione przez Panią magister są niezwykle interesujące.

Rozdział VII zatytułowany „Wniosek o wpis w księdze wieczystej” został poświęcony analizie zagadnienia wniosku o wpis w księdze wieczystej jako pisma wszczynającego postępowanie wieczystoksięgowe. Rozdział ten ma znaczenie techniczne i nie wnosi nic nowego do analizowanego tematu. Można się zastanawiać, czy jest on potrzebny w kontekście całości rozważań. Podobne wrażenie można odnieść, gdy chodzi o rozdział ósmy, który obejmuje analizę treści wpisów w księdze wieczystej i który został zatytułowany „Rodzaje wpisów do księgi wieczystej”; czy gdy chodzi o rozdział dziewiąty analizujący środki zaskarżenia. Wydaje się, że oba rozdziały - wobec rozważań poczynionych w rozdziałach wcześniejszych i wobec zaprezentowanego tematu - są zbędne i można z nich zrezygnować przy publikacji rozprawy doktorskiej.

Podsumowując uwagi dotyczące treści rozprawy doktorskiej, to należy stwierdzić, że poszczególne rozdziały przedstawiają co do zasady wartość merytoryczną z punktu widzenia

całości rozważań poczynionych przez Autorkę. Rozważania te prowadzone są zasadniczo na właściwym poziomie naukowym. Treść rozprawy w niektórych miejscach budzi zastrzeżenia, ale w tym znaczeniu, że - moim zdaniem - pewne wątki powinny zostać jeszcze bardziej rozwinięte, aby można było uznać pracę za w pełni kompletną. Niezależnie od tego treść rozprawy doktorskiej jest akceptowalna i zasługuje na pozytywną ocenę. Z oczywistych względów nie jestem w stanie ustosunkować się do wszystkich kwestii poruszonych przez Autorkę. Niemniej jednak w ramach niniejszej recenzji starałem się zwrócić Doktorantce uwagę przynajmniej na te zagadnienia, które warto byłoby rozszerzyć lub dopisać. Dostrzeżenie pewnych błędów nie ma na celu napiętnowania przedmiotowej rozprawy, nawet unikałbym stwierdzenia, że są to uwagi krytyczne. Proponowałbym potraktowanie tych uwag jako sugestii recenzenta, których uwzględnienie mogłoby sprawić, iż rozprawa przedstawiona mi do recenzji po jej publikacji byłaby opracowaniem naukowym bardzo dobrym i na bardzo wysokim poziomie naukowym.

Biorąc pod uwagę treść rozprawy doktorskiej, należy podnieść, że wykazuje ona znaczne walory poznawcze i niewątpliwie zawiera odniesienie do zagadnień, które mają istotne znaczenie w praktyce. Autorka powinna w przyszłości rozważyć możliwość publikacji pracy oczywiście pod warunkiem uwzględnienia uwag recenzentów.

V. Konkluzja

Uważam, że przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska Pani magister Joanny Pawlas może być podstawą do dalszego procedowania z uwagi na to, że spełnia ona podstawowe kryteria przewidziane dla rozpraw doktorskich. Ocena pracy jest jednoznacznie pozytywna.

Jako rozprawa doktorska stanowi ona przykład oryginalnego rozwiązania określonego w niej problemu naukowego i stanowi przy tym oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej.

Biorąc pod uwagę dotychczasowe z pełnym przeświadczeniem rekomenduję nadanie Pani magister Joannie Pawlas stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

Prof. dr hab. Łukasz Błaszczak